

XIBALO XA NXAVISO WA YINDLU (MUAKO)

Xana i yini?

Xibalo xa Nxaviso wa Tindlu i xibalo lexi hakerisiwaka eka nxavo wun'wana na wun'wana wa yindlu (muako) leyi kumiweke hi munhu un'wana na un'wana hi ndlela yo xava kumbe hi ndlela yin'wana na yin'wana. Hi xivangelo xa Xibalo xa Nxaviso wa Yindlu, nhundzu yi swi vula misava na switirhisiwa leswi nga fambeku no katsa vun'winyi bya misava, timfanelo eka swicelwa, nkavelo kumbe ntsakelo eka "khamphani ya nhundzu ya vutshamo" kumbe eka khamphani ya vun'winyi bya vutshamo. Tikhonivheyensa hinkwato ti komberiwa ku titsarisela na SARS. [Vona swo tala eka ntsariso wa vayimeri va nawu va ntsariso wa nhundzu laha.](#)

Leyi i mimpimo ya Xibalo xa Nxaviso wa Nhundzu leyi tirhisiwaka eka tinhundzu leti nga kumiwa **hi kumbe endzhaku ka ti1 Nyenyankulu 2017**, no tirha eka vanhu hinkwavo (ku katsa na Tikhamphani, Tikhoporexini to Pfaleka na Tthirasiti):

NXAVO WA NHUNDZU (Rhandi)	MPIMO
0 – 900 000	0%
900 001 – 1 250 000	3% ya nxavo lowu nga henhla ka R900 000
1 250 001 – 1 750 000	R10 500 + 6% ya nxavo lowu nga henhla ka R 1 250 000
1 750 001 – 2 250 000	R40 500 + 8% ya nxavo lowu nga henhla ka R 1 750 000
2 250 001 – 10 000 000	R80 500 +11% ya nxavo lowu nga henhla ka R2 250 000
10 000 001 and above	R933 000 + 13% ya nxavo lowu nga henhla ka R10 000 000

[Ku kuma mipimo ya khale tlilika laha.](#)

[Ku kuma vuxokoxoko byo tala eka titharifi \(tihakelo\) ta Tithirasiti tlilika laha.](#)

Xitsundzuxo xa Nkoka: Tiyisisa leswaku u tirhisa mpimo lowu lulameke, hi ku ya hi leswaku nhundzu yi xaviwe rini.

Xana i mani loyi a hakelaka Xibalo xa Nxaviso wa Nhundzu?

- **Eka mixaviso:**
Munhu loyi a xavaka nhundzu
- **Eka Micukumeto:**
Munhu loyi a nga kuma tintswalo kumbe loyi a nga vuyeriwa, ntsakelo wun'wana wun'wana eka kumbe xipimelo ehenhla ka ntirhiso kumbe ku lahliwa ka nhundzu ku ariwile.

Ku na [mihumeso ehandle](#), ku kuma [vuxokoxoko byo tala tlilika laha.](#)

Xana ndzi rhumela njhani Ntiviso wa Xibalo xa Nxaviso wa Nhundzu?

- Ntiviso wa Xibalo xa Nxaviso wa Nhundzu wu nga rhumeriwa eka SARS hi yin'we ya tindlela timbirhi:
  - Hi [eFiling](#), vona vhidiyo laha hansi; kumbe exception
  - Hi tisisiteme ta Vandla ra Vunharhu ta Khonivheyense leti hlanganisiweke na [eFiling](#).

Vhidiyo leyi nga laha hansi i xiletelo xa Xibalo xa Nxaviso wa Tindlu (Muako) eka eFiling

- Loko ku ve ku ta laveka tidokhumente to seketela, ku ta laveka leswaku Muyimeri wa nawu wa ntsariso wa nhundzu a ngenisa tidokhumente teto hi ndlela ya xitironiki. Loko hinkwaswo swi helerile, xikombelo xi ta pasisiwa. Loko ku ve a ku laveki hakelo, sisiteme hi yoxe yi ta humesa rhasiti endzhaku ka mpasiso.
- Loko ku ve hakelo yi ta laveka, Muyimeri wa nawu wa ntsariso wa nhundzu u ta hakela hi ndlela ya xitironiki endzhaku ka loko rhasiti ri humesiwile.

- Ku tsundzuxiwa leswaku mavandla hinkwawo ya fanele ya tiyisisa leswaku timhaka ta wona ta xibalo ti tshamisekile tanihileswi mihundziso ya tindlu yi tirhisiwaka eka ku ringeta ntiyisiso nandzeleriso wa xibalo eka swibalo hinkwaswo. Loko ku ve, xikombiso, u nga titsariselangiki kumbe u ri na mitlheriso ya xibalo leyi nga tlherisiwangiki kumbe tihakelo leti nga hakeriwangiki, u a nyikiwa nkarhi wo lulamisa timhaka na SARS. Loko timhaka to tshuka ti nga ololoxiwi, magoza ya ta tekiwa ku tiyisisa nandzelerio naswona leswi swi nga hlwerisa hundziso wa yindlu. Goza rin'we leri nga tekiwaka i ku thoriwa ka Khonivheyensa kumbe munhu un'wana na un'wana tanihi hi ejente hi xileriso xo hakela SARS mimbuyelo ya nxavisio. Ku bumabumeriwa leswaku u tiyisisa leswaku voxokoxoko bya wena (Nomboro ya ID, Nomboro ya Xibalo xa Mali leyi ngenaka/VAT) eka tisisteme ta hina byi lulamile tanihileswi ku hoxeka kun'wana na kun'wana ka byona ku nga vangaka mihlwelo.
- Nhundzu leyi hakerisiwaka xibalo i nhundzu leyi faneleke ku hakerisiwa VAT eka mpimo wa ntlovelo (sweswi i 14%) kumbe eka mpimo wa ziro. Leswaku ku va nhundzu leyi hakerisiwaka xibalo, muphakeri (muxavisi kumbe muhundziseri) u fanene a ri "n'waswimawusa" naswona mphakelo wa nhundzu wu fanele wu ri hi ndlela kumbe na hi hetisiso wa "bindzu."
- Mphakelo wa bindzu hinkwawo hi tinhundzu ta rona hinkwato (ku katsa n nhundzu yin'wana na yin'wana leyi nga fambeku) tanihi "going concern" wu nga ha fikelela ku va nhundzu leyi hakerisiwaka xibalo hi mpimo wa ziro loko ku ve swiyimo hinkwaswo leswi nga eka xiphemu xa 11(1)(e) xa Nawu wa VAT swi fikeleriwile. *Langutisa eka Interpretation Note 57: Sale of an enterprise or part thereof as a going concern na VAT News 15 - August 2000 ku kuma vuxokoxoko byo tala eka mhaka leyi.*

Xana xi faneke ku hakeriwa rini?

Xibalo xa tindlu xi hakeriwa enkarhini wa tinhweti ta ntsevu (6) ku sukela eka siku leri ku nga xaviwa hi rona. Loko Xibalo xa Nxavisio wa Tindlu xi nga hakeriwangi enkarhini lowu, ntswalo wu ta hlayeriwa eka 10% hi lembe eka nhweti yin'wana na yin'wana leyi heleke. Nhweti leyi heleke yi hlayeriwa tanihi siku ro sungula ku sukela eku heleriweni hi nkarhi eka nkarhi wo pfumala ntswalo wa tinhweti ta ntsevu ku ya eka siku ra hakelo.

Ntswalo wu ta hakerisiwa eka "mpimo lowu vekiweke". Hambiswiritano, mipfumelelo leyo kongoma a yi sungulanga ku tirha ku sukela hi ti1 Nhlangua 2012 loko Nawu wa Vufambisi bya Xibalo wu sungula ku tirha, kambe yi ta sungula ku tirha hi ndlela ya Xitiviso xa Phuresidente eka Gazete ya Mfumo eka siku ra le mahlweninyana.

Tsundzuka leswaku eka xiyimo xa mixavisio ya swiboho nkarhi wa tinhweti ta ntsevu wu sungula ku sukela eka siku leri ku nga ngeniwa eka nxavisio hi rona (ku nga siku ro hetelela ra nsayino wa vandla eka ntwanano), naswona ku nga ri siku leri kondiraka yi nga sungula ku boha eka mavandla (ku nga siku leri swiboho swi nga fikeleriwa.)

Ku kuma [mpimo ya nxupulo/ntswalo tlilika laha](#).

Xana xi fanele ku hakeriwa njhani?

Ku sukela hi ti1 Dzivamisoko 2011 Xibalo hibkwaxo xa Nxavisio wa Tindlu xi fanele ku hakeriwa hi ku tirhisa [eFiling](#). Leswi swi ta endliwa hi Khonivheyensa, loyi a tirhaka ematshan'wini ya wena. Vona xiletelo xa vhidiyo xa Xibalo xa Nxavisio wa Tindlu na eFiling laha hansi.